

Sygn. akt II CSK 349/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)
SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)
SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa J.P.

przeciwko W.P. i M.P.

o ustalenie nie istnienia małżeństwa,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 grudnia 2007 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 18 grudnia 2006 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Powódka J.P. w pozwie skierowanym przeciwko W.P. i M.P. domagała się ustalenia nie istnienia małżeństwa pozwanych, stwierdzonego aktem małżeństwa odtworzonym postanowieniem Sądu Okręgowego w O. z dnia 21 maja 1949 r.

Kurator ustanowiony dla nieznannej z miejsca pobytu pozwanej M.P. pozostawił powództwo do uznania Sądu, a kurator ustanowiony dla zmarłego pozwanego W.P. uznał powództwo.

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 12 października 2005 r. oddalił powództwo i orzekł o kosztach procesu, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

W.P. był żołnierzem Armii Generała Andersa. W dniu 23 kwietnia 1943 r. zawarł związek małżeński z M.M. w miejscowości L., położonej obecnie na terytorium Białorusi. Po zakończeniu działań wojennych W.P. pozostał w Anglii, a M.P. w Polsce. W.P. nie posiadała metryki ślubu, dlatego też w marcu 1949 r. wystąpiła z wnioskiem o odtworzenie aktu małżeństwa. Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 21 maja 1949 r. odtworzył akt małżeństwa, następującej treści: „W miejscowości L. woj. N. w Urzędzie Stanu Cywilnego w dniu 23 kwietnia 1943 r. zawarty został związek małżeński między W.P., synem S.P. i J.M. urodzonym dnia 29 kwietnia 1916 r. w N. woj. N., stanu wolnego oraz M.M., córką W.M. i M.S., urodzoną dnia 23 czerwca 1922 r. w N., stanu wolnego”. Odtworzony akt małżeństwa został wpisany do księgi małżeństw w Urzędzie Stanu Cywilnego w Ł. Po uzyskaniu odpisu aktu małżeństwa M.P. wyjechała do Wielkiej Brytanii, do męża. Z małżeństwa pozwanych urodziło się czworo dzieci – trzech synów i córka.

Powódka poznała pozwanego za pośrednictwem znajomych. Dowiedziała się od nich, że pozwany poszukuje kobiety, która mogłaby zaopiekować się nim na starość. W dniu 31 grudnia 1992 r. powódka i pozwany zawarli związek małżeński w Hrabstwie West Sussex. W marcu 1993 r. pracownik Urzędu Imigracyjnego okazał pozwanemu odpis aktu jego małżeństwa z M.M. Po pewnym czasie nakazano powódce opuszczenie Wielkiej Brytanii, bowiem jej małżeństwo z pozwanym okazało się bigamiczne. Po powrocie do Polski powódka

złożyła wniosek w Urzędzie Stanu Cywilnego w Z. o wpisanie aktu małżeństwa sporządzonego za granicą do księgi stanu cywilnego. Wniosek ten został uwzględniony i w dniu 24 listopada 1993 r. sporządzono odpis aktu małżeństwa powódki z pozwanym.

Sąd Okręgowy uznał, że powódka nie wykazała prawdziwości swojego twierdzenia, iż faktycznie nie doszło do zawarcia małżeństwa pomiędzy pozwanymi w 1943 r. Twierdzeniu temu przeczy materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w O., w postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym w latach 1994-1995 z inicjatywy powódki przez Prokuraturę Rejonową w Z., jak również w sprawie niniejszej.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 grudnia 2006 r. oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego, aprobując przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku ustalenia i wnioski. Sąd Apelacyjny podkreślił, że postępowanie przed Sądem Okręgowym w O. przeprowadzone zostało w sposób zgodny z przepisami dekretu z dnia 22 października 1947 r. o ustalaniu treści sporządzonych za granicą aktów stanu cywilnego (metryk) obywateli polskich (Dz.U. Nr 65, poz. 392 ze zm.) i zgromadzone w tym postępowaniu dowody ocenione zostały w rozpoznawanej sprawie przez Sąd pierwszej instancji prawidłowo. Wskazał, że uzyskana przez powódkę w toku postępowania apelacyjnego z białoruskiego MSZ informacja stwierdzająca brak możliwości sprawdzenia w księgach z aktami ślubów, czy pozwani zawarli związek małżeński w 1943 r., z uwagi na nieprzechowywanie tych ksiąg za okres do 1945 r., potwierdza trafność powyższej oceny. Informacja ta nie jest bowiem sprzeczna z treścią wyjaśnień udzielonych wcześniej Ambasadzie Wielkiej Brytanii przez Oddział Konsularny MSZ Republiki Białorusi w przedmiocie braku zapisów o zawarciu przez pozwanych małżeństwa w aktach rejestracji małżeństw.

W skardze kasacyjnej powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, bądź też o uchylenie tego orzeczenia i uwzględnienie powództwa.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie art. 1, art. 6 i art. 7 dekretu z dnia 22 października 1947 r. o ustalaniu treści sporządzonych za

granicą aktów stanu cywilnego (metryk) obywateli polskich przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, art. 6 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie oraz art. 2 k.r.o. przez jego niezastosowanie.

Drugą podstawę kasacyjną skarżąca wypełniła zarzutami naruszenia art. 233 w zw. z art. 391 k.p.c., art. 244 w zw. z art. 391 k.p.c. i art. 227 w zw. z art. 391 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Występując z powództwem o ustalenie nie istnienia małżeństwa pomiędzy pozwanymi W.P. a M.P. powódka wskazała, że fakt zawarcia małżeństwa przez te osoby, stwierdzony aktem małżeństwa, którego treść została ustalona prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w O. z dnia maja 1941 r., w rzeczywistości nie miał miejsca. Powódka nie kwestionowała zatem przesłanek zawarcia małżeństwa określonych w art. 1 k.r.o., ale zaprzeczała temu zdarzeniu twierdząc, że akt małżeństwa został sporządzony (ustalona została jego treść), mimo, że zawarcie małżeństwa nie nastąpiło.

Takie ukształtowanie podstawy faktycznej powództwa nakazywało przede wszystkim rozważyć, czy w oparciu o nią powódka mogła skutecznie domagać ustalenia nieistnienia małżeństwa.

Zgodnie z art. 2 k.r.o., jeżeli mimo niezachowania przepisów artykułu poprzedzającego został sporządzony akt małżeństwa, każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić z powództwem o ustalenie nieistnienia małżeństwa. Według zaś art. 30 pkt 1 ustawy z dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn.: Dz.U z 2004 r. Nr 161, poz. 1688 ze zm.; dalej: „u.a.s.c.”) akt stanu cywilnego unieważnia się, jeżeli stwierdza on zdarzenie niezgodne z prawdą. O unieważnieniu aktu stanu cywilnego orzeka sąd w postępowaniu nieprocesowym, na wniosek osoby zainteresowanej, prokuratora lub kierownika urzędu stanu cywilnego (art. 33 u.a.s.c.).

W judykaturze i piśmiennictwie, na gruncie wzajemnych relacji pomiędzy obydwojma wymienionymi postępowaniami, ugruntował się pogląd, zgodnie z którym, w przypadku, gdy istnieje akt małżeństwa, właściwą drogą do zakwestionowania faktu złożenia przez wskazane w nim osoby oświadczeń

o zawarciu małżeństwa, jest zgłoszenie żądania unieważnienia aktu małżeństwa w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 30 pkt 1 u.a.s.c. W sytuacji natomiast, gdy podnoszona jest kwestia, czy małżeństwo - mimo złożenia wzmiankowanych oświadczeń - zostało zawarte w rozumieniu art. 1 k.r.o., właściwa jest droga procesu cywilnego o ustalenie nie istnienia małżeństwa (por. uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1994 r., III CZP 65/94, OSNC 1994, nr 12, poz. 231, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., V CKN 1788/00, nie publ. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1992 r., I CRN 20/92, OSP 1992, nr 2, poz. 2). Skład orzekający pogląd powyższy w pełni aprobuje. Przyjęcie tego zapatrywania wyklucza możliwość skutecznego podważenia w drodze powództwa o ustalenie nieistnienia małżeństwa aktu małżeństwa ustalonego przez sąd na podstawie art. 32 u.a.s.c., czy też – jak miało to miejsce w rozpoznawanej sprawie – na podstawie art. 1 dekretu z dnia 22 października 1947 r. o ustalaniu treści sporządzonych za granicą aktów stanu cywilnego (metryk) obywateli polskich.

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty, skonstruowane na podstawie odmiennych założeń, nie mogą być więc uznane za usprawiedliwione.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy uznając, że zaskarżone orzeczenie mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu, na podstawie art. 398¹⁴ orzekł, jak w sentencji.